

Odbor Udruženja za poljoprivredu, vodoprivredu, šumarstvo i prerađivačko prehrambenu industriju

ZAJEDNIČKA AGRARNA POLITIKA EU (CAP) – HARMONIZACIJA AGRARNE POLITIKE SRBIJE SA CAP-OM

Cilj zajedničke poljoprivredne politike (Common Agriculture Policy- CAP) je da obezbedi poljoprivrednicima razuman životni standard i potrošačima kvalitetnu hranu po prihvatljivim cenama. Način ostvarivanja ovog cilja se menjao tokom vremena. Ključno mesto danas imaju zaštita poljoprivredne sredine, kvaliteta hrane, kao i odnos cene i kvaliteta.

Zajednička poljoprivredna politika nastala je pedesetih godina XX veka kao odgovor na postojeću nestašicu hrane u zemljama Evrope nakon II svetskog rata i imala je za cilj da stvori samodovoljnu i održivu proizvodnju hrane.

Razlozi za uključivanje poljoprivrednih dobara u Ugovor o EEZ su raznovrsni: visok procenat učešća poljoprivrednog stanovništva u ukupnoj populaciji Evrope (50tih godina prošlog veka poljoprivredom se bavilo 20% stanovništva) i uskladjivanje ekonomskih interesa zemalja članica EEZ.

Zajednička poljoprivredna politika jedna je od najvažnijih politika Evropske unije (troškovi CAP iznose oko 45% budžeta Zajednice). Odluke se donose kvalifikovanom većinom u Savetu nakon konsultovanja Parlamenta. Zbog svog značaja Zajednička poljoprivredna politika se nalazi u isključivoj nadležnosti Zajednice. Ugovorom su kao ciljevi poljoprivredne politike određeni povećanje poljoprivredne produktivnosti, prihvatljiv životni standard poljoprivrednika, stabilizacija tržišta, postojanje zaliha i dostupnost zaliha potrošačima po pristupačnim cenama. Ostvarivanje ciljeva Zajedničke poljoprivredne politike je usko povezano sa principima na kojima počiva, a to su: jedinstveno tržište (nepostojanje prepreka slobodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima unutar granica Evropske zajednice), preferencijali Zajednice (unutar Zajednice potrošači moraju biti naklonjeni domaćim proizvodima, što se postiže nižom cenom domaćih proizvoda u odnosu na strane) i zajednička finansijska odgovornost - finansijska solidarnost (troškove CAP snosi Zajednica tj. sve države članice).

Zajednička poljoprivredna politika obezbedila je Zajednici samodovoljnost u veoma kratkom roku, ali se ispostavilo da je cena te samodovoljnosti veoma visoka, jer su evropske cene suviše visoke u poređenju sa cenama na svetskom tržištu. Troškovi Zajedničke poljoprivredne politike do 1988. godine iznosili su 68% ukupnog budžeta Zajednice, smanjenjem potrošnje (subvencija za izvoz, zagarantovane cene, otkupne cene viškova) smanjeno je i učešće CAP u budžetu na 40%. Serija reformi 1992. godine poboljšala je situaciju, smanjenjem zagarantovane cene poljoprivrednih proizvoda i uvođenjem mnoštva fleksibilnih mera. Visoka cena poljoprivredne politike i briga zbog kvaliteta hrane nisu jedini razlozi za početak reforme poljoprivredne politike.

Modernizacija poljoprivredne proizvodnje praćena je usmeravanjem ekonomije EU na sektor usluga i smanjenjem broja poljoprivrednog stanovništva (sa 20% sredinom 50tih godina prošlog veka na 7% na početku 21. veka).

U svetlu najavljenog proširenja EU novi paket reformskih mera usvojen je 1999. godine za period 2000-2006 godina. Na osnovu pristupa koji je predložila Komisija u «Agendi 2000» je potvrdila pravac reformi i promena sprovedenih 1992.godine. Stavljen je naglasak na bezbednost hrane, zaštitu životne sredine i održivu poljoprivredu. Reformama je omogućeno povećanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda Zajednice, pojednostavljenje poljoprivrednog zakonodavstva i njegove primene, stabilizacija poljoprivrednih troškova i jaćanje pozicije EU u pregovorima u Svetskoj trgovinskoj organizaciji (Millennium Round).

U skladu sa predvićenim reformama, promene su izvršene u organizaciji zajedničkog tržišta vina, govedeg mesa, kože i mleka. Predloženo smanjenje visine zagarantovanih cena nadomešteno je povećanjem pomoći poljoprivrednicima i sprovođenjem politike razvoja agrara.

Ipak, ne treba zaboraviti da je Agenda 2000, kao reformski zahvat, donela nekoliko bitnih novina. Prvi put se, kao kriterijum za korišćenje subvencija pojavljuje poštovanje tzv. ekoloških principa i održive poljoprivredne proizvodnje. Takođe, Agendom 2000 u poljoprivrednu politiku Evropske unije prvi put je uveden termin multifunkcionalnost. Reforma CAP iz 2003. godine, sprovedena je sa ciljem da se nastave promene inicirane u prethodno realizovanim reformskim zahvatima, u pravcu redukcije mera koje imaju distorzivan uticaj na svetsko tržište. Posebna pažnja u okviru ove reforme posvećena je poboljšanju implementacije programa za ruralni razvoj. Kao sastavni deo reformskog paketa 2005. godine usvojena je nova politika ruralnog razvoja za period od 2007. do 2013. godine. Ipak kao ključne promene, uvedene Reformom iz 2003. godine, smatraju se promene u mehanizmima podrške proizvođaćima. Pored snižavanja interventnih cena za pojedine poljoprivredno-prehrambene proizvode, uvedena je šema jedinstvenih plaćanja po farmi. Šema jedinstvenih plaćanja, koja se smatra najznaćajnijim elementom reforme, uvedena je 2005. godine. Ova šema u praksi znaći da se farmerima isplaćuju subvencije, ćiji iznos ne zavisi od obima proizvodnje. Na taj naćin se u sušćtini uklanja veza između proizvodnje i subvencija (podrške), a evropskim farmerima daje više slobode da se ponašaju kao tržišno orijentisani proizvođaći. Uvođenjem šeme jedinstvenih plaćanja trebalo bi da doprinese unapređenju ekološki i ekonomski održive poljoprivrede. Kriterijumi na osnovu kojih se određuje pravo farmera na korišćenje subvencija su poštovanje ekoloških principa, odnosno proizvodnja kvalitetnih zdravstveno bezbednih prehrambenih proizvoda, obezbeđenje dobrobiti domaćih životinja i očuvanje prirodnih resursa. Takođe, budući da se znaćajno redukuju mere podrške koje imaju negativan uticaj na stabilnost svetskog tržišta hrane, oćekuje se da najnovija reforma CAP utiće na jaćanje pozicija Evropske unije u pregovorima Svetske trgovinske organizacije. Sve države koje imaju intenciju da se priduje evropskoj porodici naroda, svoje nacionalne agrarne politike moraju uskladiti sa standardima CAP.

Na samom početku integracionog procesa u EU-u, u okviru Zajednićke agrarne politike (CAP) i Zajednićkih pozicija (*Common Positions*) sve državne mere pomoći poljoprivredi moraju biti usklaćene i definisane "u liniji sa potrebama pristupa" (EC 2002). Zemlje kandidati imaju obavezu postepenog – faznog procesa gradnje tržišnih mehanizama, uvođenjem legalnih i administrativnih

okvira za funkcionisanje buduće tržišne organizacije Zajednice (*Common Market Organisation – CMO*). Neophodno je što pre definisati, usvojiti i izgraditi – organizaciono i funkcionalno – tržišta osnovnih poljoprivrednih proizvoda, kao što su mleko i mlečni proizvodi, žita, juneće, svinjsko, ovčije i kozije meso, šećer, jestivo ulje, sveže voće i povrće. Ovaj tržišni režim mora da približno simulira CAP model, što uključuje interventne mehanizme, sistem direktne budžetske podrške proizvođačima (proizvodno i neproizvodno specifične podrške), razdvojenog načina podrške ili podrške proizvođačima na bazi setvenih površina ili ostvarenih prinosa i isporučenih količina određenih proizvoda. Progres u reformskom sistemu CMO mora da sadrži mere za poboljšanje kvaliteta, standardizacije i razvoja robnog identifikacionog sistema.

Zemljama kandidatima za ulazak u EU omogućen je pristup specijalnom fondu za poljoprivredu i održivi **ruralni razvoj** (SAPARD), kao i za pomoć u primeni nacionalne poljoprivredne politike. Sredstva iz programa SAPARD imaju autonoman karakter i na raspolaganju su kandidatima tokom cele faze priprema za ulazak u članstvo EU-a. U tom smislu kandidati moraju da imaju definisane ciljeve svog ruralnog razvoja i pratećih strukturalnih promena. Istovremeno, pomenuta sredstva fonda služe i za troškove prilagođavanja standarda kvaliteta domaće proizvodnje sa potrebama EU.

U procesu pristupanja Uniji, zemlje kandidati imaju obavezu normativnog inkorporiranja problema **zaštite životne sredine** u svoju poljoprivrednu politiku. Ova mera se ne sastoji samo od harmonizacije nacionalnih politika sa okvirima CAP-a, već je istovremeno i pogled u buduće sagledavanje ciljeva zaštite životne sredine u sklopu predstojećih reformi CAP. Zemlje kandidati prilagođavaju svoje propise koji se odnose na poljoprivrednu zaštitu životne sredine. Posebno je aktuelna organska poljoprivredna proizvodnja, a pojedini kandidati znatnim sredstvima podstiču novoinvolvirane ekološke programe poznate pod nazivom *friendly* poljoprivredne proizvodnje i od tog koncepta očekuju se značajni rezultati.

Primenom Prelaznog trgovinskog sporazuma i u očekivanju ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Srbija je stekla status zemlje potencijalnog kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. To znači da je Srbija počela sa donošenjem i usklađivanjem domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, a jedna od mera je postepeno ukidanje carine na uvoz proizvoda iz EU. U ovom periodu će srpskom agraru biti dostupni programi iz pete komponente IPA predpristupnih fondova(IPARD), što će predstavljati značajnu finansijsku stimulaciju u oblasti agrara.

Samo za fondove za razvoj sela (IPARD) i prepristupnih fondova EU IPA Srbija bi godišnje trebalo dobiti od 50 do 60 miliona EUR. Evropska unija je u projekte vezane za poljoprivredu do sada uložila 70 mil EUR i planira se ulaganje još od 30 miliona EUR .

Kada Srbija dobije status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, otvaraju se novi fondovi ,a jedan od njih odnosi se na ruralni razvoj(IPARD). Da bi se mogli koristiti ti fondovi, neophodno je da država uspostavi određene institucije, a u Ministarstvu poljoprivrede je već uspostavljena Uprava za agrarna plaćanja, sa sedištem u Šapcu. Trenutno se ona institucionalno unapređuje, uspostavljaju se informacioni sistemi i procedure. Kada se ispune svi uslovi EU, država Srbija mora da se akredituje i nakon toga fondovi postaju dostupni. Treba napomenuti da je akreditacija za ove fondove izuzetno složena i da zahteva najmanje dvogodišnje pripreme.

Usaglašavanje nacionalne agrarne politike Srbije sa CAP i prihvatanje njenih mehanizama nesumnjivo će dovesti do određenih implikacija na naš agrarni sektor. Sudeći prema iskustvima ostalih zemalja u tranziciji koje su sada punopravne članice Evropske unije, efekti preuzimanja CAP imaju kako pozitivan, tako i negativan predznak. Pozitivni i negativni efekti nakon pristupa, ali i u toku pregovora za članstvo, ostvaruju uticaj i na proizvođače i na potrošače poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Nastojanja Srbije za ulazak u Evropsku uniju ne bi bila opravdana da se ipak, posmatrano u dugoročnoj vremenskoj distanci, ne očekuju pozitivni efekti takve integracije. Nakon početnih negativnih implikacija, karakterističnih za fazu adaptacije novim uslovima, trebalo bi da usledi period dinamičnijeg privrednog rasta i ekspanzije proizvodnje. U takvim uslovima, realno bi bilo očekivati i unapređenje životnog standarda, kako proizvođača, tako i potrošača poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.